

NJCM

Nederlands Juristen Comité
voor de Mensenrechten

Jaarverslag 2023

Inhoudsopgave

1. VOORWOORD	1
2. INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS	2
3. HET NJCM	3
3.1 ORGANISATIE NJCM	3
<i>Vereniging NJCM</i>	3
<i>Algemene Ledenvergadering</i>	4
<i>Bestuur</i>	4
<i>Werkgroepen en Gecommitteerden</i>	4
<i>Raad van Advies</i>	5
3.2 PRO BONO CONNECT.....	6
<i>Personeel</i>	6
<i>Werkzaamheden</i>	6
<i>Deelnemende Kantoren</i>	7
<i>Evaluatie, Projectraad en Vorderingen</i>	8
<i>Adviesraad</i>	8
3.3 VOORMALIG NJCM-PROJECT: PILP	8
<i>PILP en NJCM in 2023</i>	8
<i>Governance en Contact</i>	9
4. ACTIVITEITEN	10
4.1 BRIEVEN EN COMMENTAREN.....	10
4.2 RAPPORTAGES DOOR WERKGROEPEN.....	11
4.3 SEMINARS	11
4.4 LEGAL OBSERVERS	11
4.5 THOOLEN NJCM-SCRIPTIEPRIJS	12
4.6 ANDERE ACTIVITEITEN, ONDER MEER.....	12
4.7 WEBSITE, SOCIALE MEDIA, NIEUWSBRIEF	14
<i>Website</i>	14
<i>Nieuwsbrief</i>	15
<i>Sociale Media</i>	15
5. WERKGROEPEN	17
WERKGROEP EUROPEES RECHT	17
WERKGROEP JEUGDRECHT	17
WERKGROEP MENSENRECHTEN EN BEDRIJFSLEVEN.....	18
WERKGROEP STAATS- EN BESTUURSRECHT	18
WERKGROEP STRAFRECHT	19
WERKGROEP VERDRAGSRAPPORTAGES	19
WERKGROEP VREEMDELINGENRECHT	20
6. STICHTING NJCM-BOEKERIJ	21
DE STICHTING	21
HET NTM.....	21
OPEN ACCESS	21
VERGOEDINGEN	21
ABONNEES VAN DE STICHTING BOEKERIJ	21
BESTUUR.....	22
7. STICHTING VRIENDEN NJCM	23
8. SAMENWERKING MET DERDEN	24
8.1 BREED MENSENRECHTEN OVERLEG	24
<i>Activiteiten BMO</i>	24
<i>Leden en Waarnemers</i>	24
<i>BMO-NL</i>	25

Inhoudsopgave

8.2 PLATFORM MENSENRECHTENEDUCATIE	25
8.3 SAMENWERKING BIJ RAPPORTAGES	25
<i>Rule of Law Rapport</i>	25
8.4 CIVIL LIBERTIES UNION FOR EUROPE (LIBERTIES)	26
8.5 COMMISSIE MEIJERS.....	27
9. VOORUITBLIK OP 2024	28
10. FINANCIËLE VERANTWOORDING	29
10.1 VOORWOORD VAN DE PENNINGMEESTER	29
10.2 ALGEMEEN	31
<i>Organisatiegegevens</i>	31
10.3 JAARREKENING 2023.....	32
<i>Balans per 31 december 2023</i>	32
<i>Winst- en verliesrekening over 2023 (en 2022)</i>	34
<i>Toelichting op de balans per 31 december</i>	35
<i>Toelichting op de winst- en verliesrekening over 2023</i>	38
<i>Begroting en realisatie 2023 en begroting 2024</i>	40
<i>Toelichting op de begroting</i>	41

1. Voorwoord

Beste leden en betrokkenen,

Het is met genoegen dat ik u het jaarverslag van het NJCM over 2023 voorleg, waarin we terugblikken op een jaar vol veranderingen en nieuwe uitdagingen. Een hoogtepunt was ongetwijfeld de overwinning in de zaak tegen etnisch profileren door de Koninklijke Marechaussee aan het begin van het jaar. Deze mijlpaal onderstreept het belang van ons voortdurende streven naar gelijkheid en non-discriminatie. Ook hebben we gedurende het jaar de zaak Recht op Water nauwlettend gevolgd, waarbij het hoger beroep richting het einde van het jaar diende. Deze zaak is van cruciaal belang voor het waarborgen van toegang tot essentiële voorzieningen voor iedereen.

Onze werkgroepen hebben belangrijke brieven en commentaren opgesteld, onder meer over de behandeling van jongeren in jeugdinrichtingen, het belang van een humaan gezinsherenigingsbeleid en advies over de plaatsing van transgedetineerden. Daarnaast hebben we actief bijgedragen aan de werkzaamheden van de Staatscommissie Rechtsstaat en een rapportage met onze voornaamste overwegingen met betrekking tot economische, sociale en culturele rechten in Nederland ingediend bij het VN-Comité Economische, Sociale en Culturele Rechten.

Voor de organisatie was het een roerig jaar. Het jaar 2023 bracht enkele belangrijke verschuivingen in ons personeelsbestand met zich mee. Zo namen we afscheid van onze voormalige uitvoerend directeur, wat leidde tot de aanstelling van interim-directeur Nienke Vermeulen die enkele maanden met grote toewijding heeft gewerkt. Onder haar leiderschap slaagden we erin om twee nieuwe medewerkers aan te nemen, waarvan er één nog steeds actief is bij het NJCM als Coördinator van het NJCM Bureau.

Daarnaast hebben we dit jaar afscheid genomen van PILP binnen onze organisatie. PILP is in de afgelopen jaren enorm gegroeid en is in juli zelfstandig geworden. We zijn bij het NJCM bijzonder trots op alles wat we samen met PILP hebben bereikt en kijken uit naar hun verdere successen in de toekomst. Hoewel we nu gescheiden wegen bewandelen, hebben we afgesproken om een warme samenwerking te blijven onderhouden. Bovendien zijn we nog steeds eiser in de zaak Recht op Water, waarin PILP een van de vertegenwoordigende advocatenbureaus is. De uitspraak van deze zaak is in maart 2024 gepubliceerd, en de ontwikkelingen zullen worden besproken in het jaarverslag van 2024.

Als laatste zijn er ook veranderingen geweest in ons bestuur. We hebben afscheid genomen van Monique Steijns, die jarenlang met grote expertise, inzicht en passie het voorzitterschap heeft vervuld. We bedanken Monique hartelijk voor haar inzet en zullen haar missen. Gelukkig blijft zij als lid van de vereniging zich inzetten voor mensenrechten in binnen- en buitenland. Tegelijkertijd is ons bestuur in 2023 aanzienlijk uitgebreid, waarover u meer kunt lezen op pagina 4 van dit jaarplan.

Ondanks de uitdagingen heeft het NJCM in 2023 laten zien dat het een belangrijke rol speelt in het bevorderen en beschermen van mensenrechten in Nederland. We kijken uit naar verdere vooruitgang en blijven ons inzetten voor een rechtvaardige en inclusieve samenleving voor iedereen. Voor 2024 streven we naar stabiliteit en continuïteit, en kijken we ernaar uit om weer op volle kracht aan de slag te gaan met onze kerntaken.

Namens het NJCM-bestuur,
Met vriendelijke groet,

Kavita Hira
30 mei 2024

2. International Commission of Jurists

Sinds 1976 is het NJCM als ‘nationale sectie’ verbonden aan de International Commission of Jurists (ICJ) in Genève. De ICJ zet zich wereldwijd in voor de versterking van de rechtsstaat, regionale en internationale mensenrechtenstructuren en de naleving van mensenrechten. Het NJCM is voor zijn beleid en strategie onafhankelijk van de ICJ. Het streven is om regelmatig samen te werken op Europees- en internationaalrechtelijke thema’s.

In 2023 zijn er geen gezamenlijke activiteiten geweest met het ICJ, maar er is wel regelmatig contact geweest tussen medewerkers van het ICJ en het NJCM-bureau en -bestuur. Er zijn gesprekken gaande voor projecten in 2024 en wij zullen hier verder op in gaan in het jaarverslag van 2024.

3. Het NJCM

3.1 Organisatie NJCM

Vereniging NJCM

De NJCM-organisatie bestaat uit een vereniging die verschillende activiteiten organiseert en twee stichtingen: [de Stichting NJCM-Boekerij](#) die onder andere [het NTM](#) publiceert, en [de Stichting Vrienden van het NJCM](#), voor donaties. Binnen de vereniging is er ook het langlopende project [Pro Bono Connect](#), dat ngo's met juridische vragen koppelt aan advocaten die gratis juridisch advies bieden, gestart in 2016. Dit project ontvangt externe financiering.

Tot en met 30 juni 2023 was ook het [Public Interest Litigation Project \(PILP\)](#) onderdeel van het NJCM. Zij zijn per 1 juli verder gegaan als zelfstandige stichting.

De organisatie blijft sterk afhankelijk van de betrokkenheid en inzet van haar actieve leden. Deze vrijwilligers zetten hun kennis, tijd en enthousiasme in binnen het bestuur, de werkgroepen, voor PILP-NJCM-dossiers en specifieke acties.

Het NJCM beschikt over een professioneel bureau met een administratief medewerker en jurist (per 1 januari 2024 'coördinator'). Ook was er van 1 mei tot en met 31 oktober een junior jurist werkzaam bij het NJCM. Bij PBC waren eind 2023 twee werknemers en een stagiair in dienst. Daarnaast waren er tot en met 30 juni 2023 5 medewerkers van PILP aan het NJCM verbonden.

Medewerkers

Bureau

Functie	Medewerker
Administratief Medewerker	C.H.M. (Toos) Verhaar
Jurist	T. (Tessa) Assies (vanaf 1 mei 2023)
Junior Jurist	Mr. P. (Pita) Klaassen (1 mei t/m 31 oktober 2023)

PBC

Functie	Medewerker
Interim Hoofd PBC	V.M. (Veronika) Pišorn
Project Medewerker	N.C.O. (Nina) Hadeed (t/m september 2023)
Project Medewerker	G.M. (Gerjanne) Leeuwis (vanaf september 2023)
Stagiaire	A.M. (Anne) Verberne (september – december)

PILP

Functie	Medewerker
<i>Litigation</i> director en advocaat in dienstbetrekking bij PILP	Mr. J. (Jelle) Klaas
Medewerker en advocaat in dienstbetrekking bij PILP	Mr. M.B. (Merel) Hendrickx
Medewerker en advocaat in dienstbetrekking bij PILP	Mr. R. (Rosa) Beets
Coördinator operationele zaken	Mr. L. (Laura) Wennekes
Juridisch adviseur	Mr. dr. N. (Nawal) Mustafa
Project assistent	N. (Nadia) Bosma

Algemene Ledenvergadering

Op donderdag 1 juni 2023 vond de Algemene Ledenvergadering van de Vereniging NJCM plaats. Het jaarverslag van 2022, opgesteld door de interim-directeur, werd geprezen en unaniem vastgesteld. Nieuwe bestuursleden werden voorgesteld en een aantal vragen omtrent werving en portefeuilleverdeling werden beantwoord. De activiteiten en mogelijke veranderingen binnen de Stichting NJCM-Boekerij werden toegelicht door de penningmeester. Financiële zorgen werden geuit, vooral met betrekking tot de reserves. Fondsen- en ledenwerving werden als mogelijke oplossingen besproken. De begroting voor 2023 werd vastgesteld. De kascommissie adviseerde een visie op duurzame inkomsten te ontwikkelen. Plannen voor het 50-jarig lustrum in 2024 werden besproken, evenals mogelijke bijdragen aan onderzoek naar de impact van data-gedreven technologieën. De vergadering werd afgesloten na het delen van suggesties en adviezen voor de toekomst van het NJCM.

Het volledige verslag van de ALV kan worden gelezen in [NTM 48-4](#) of kan worden opgevraagd bij het bureau.

Bestuur

Zoals gezegd is het NJCM-bestuur gegroeid in 2023. In het eerste half jaar hebben wij Kavita Hira, Olivia den Hollander en Sabine Park mogen verwelkomen binnen het bestuur. In december 2023 werden er naar aanleiding van een uitgezette vacature nog twee nieuwe bestuursleden verwelkomt: Dr. Mr. Pui Chi Lai en Javid Aloritz. Zij zullen per 1 januari 2024 hun taken oppakken. We zijn erg blij met de nieuwe aanwinsten en kijken uit naar 2024 met een versterkt bestuur. Aan het einde van 2023 namen wij afscheid van voorzitter Monique Steijns. Wij danken haar nogmaals hartelijk voor haar inzet. Per 2024 is Kavita Hira de nieuwe voorzitter.

Bestuur in 2023

Functie	Bestuurslid
Voorzitter	Mr. J.M. (Monique) Steijns
Secretaris/Vicevoorzitter	Mr. D. (Daun) Hwang
Penningmeester	Drs. V. (Vincent) Grandia
Algemeen bestuurslid	Mr. D.J. (Kavita) Hira
Algemeen bestuurslid	Mr. Drs. I.O. (Olivia) den Hollander
Algemeen bestuurslid	Mr. Drs. T.S. (Sabine) Park

Werkgroepen en Gecommitteerden

Europees Recht:

De werkgroep Europees Recht onderzoekt de impact van EU-wetgeving op de mensenrechten in Nederland, met een focus op kwesties zoals gegevensbescherming, mediavrijheid en discriminatie.

- Voorzitter: Wolfgang Sakulin en Nikki Kok
- Gecommitteerde: Rick Lawson, hoogleraar Europees recht, Universiteit Leiden;

Jeugdrecht:

De werkgroep Jeugdrecht zet zich in voor de rechten van minderjarigen, met bijzondere aandacht voor adoptierechten, jeugdzorg en het verbeteren van de rechtspositie van kwetsbare jongeren.

- Voorzitter: Aysel Sabahoglu
- Gecommitteerde: Goos Cardol, onderzoeker bij Zuyd University of Applied Sciences;

Staats- en Bestuursrecht:

De Staats- en Bestuursrecht werkgroep richt zich op ontwikkelingen in wetgeving rondom overheidsbevoegdheden en burgerrechten, met een focus op inlichtingen en veiligheid, digitale rechten en democratische principes.

- Voorzitter: Welmoed Roeten
- Gecommitteerde: Michiel van Emmerik, universitair hoofddocent Staatsrecht aan de Radboud Universiteit;

Strafrecht:

De werkgroep Strafrecht bestrijdt misstanden in het strafrechtssysteem (zoals etnisch profileren en de toepassing van levenslange gevangenisstraffen) door middel van het creëren van bewustwording en het schrijven van juridische interventies.

- Voorzitter: Mohamed Rafik
- Gecommitteerde: Stijn Franken, advocaat en hoogleraar straf(proces)recht, Universiteit Utrecht;

Verdragsrapportages:

Deze werkgroep volgt de naleving van internationale mensenrechtenverdragen door Nederland en stelt alternatieve rapportages op voor VN-Comités, zoals die over economische, sociale en culturele rechten.

- Voorzitter: Sofia van Dijk
- Gecommitteerde: Marjolein van den Brink, universitair docent aan het Netherlands Institute of Human Rights (SIM), Universiteit Utrecht;

Vreemdelingenrecht:

De werkgroep Vreemdelingenrecht richt zich op het verbeteren van de positie van migranten, daarbij aandacht gevend aan de kwaliteit van asielopvang en gezinsherenigingsbeperkingen, en werkt aan rapportages en evaluaties om deze doelen te ondersteunen.

- Voorzitters: Ralph Severijns, Machteld van Werven en Esther Diederens
- Gecommitteerde: De werkgroep Vreemdelingenrecht had geen actieve gecommitteerde in 2023.

Mensenrechten en Bedrijfsleven:

De werkgroep Mensenrechten en Bedrijfsleven (MEB) houdt de ontwikkelingen in de gaten op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo) en de naleving van de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De leden volgen nauwgezet wat de overheid, het bedrijfsleven en andere maatschappelijke organisaties op dit terrein doen en reageren daarop. Deze werkgroep lag in 2023 grotendeels stil.

- Voorzitter: Tara Scally
- Gecommitteerde: Lucas Roorda, universitair docent bij de afdeling Internationaal en Europees Recht en onderzoeker bij het Utrecht Centre for Accountability and Liability Law (Ucall) van de Universiteit Utrecht;

De activiteiten van de werkgroepen zijn per groep uitgewerkt in [hoofdstuk 5](#).

Raad van Advies

De Raad van Advies was in 2023 als volgt samengesteld:

- mr. dr. Q.A.M. (Quirine) Eijkman
- mr. F. (Folkert) Jensma
- drs. D. (Dirk) Steen

3.2 Pro Bono Connect

Pro Bono Connect is al sinds 2016 bemiddelaar in Nederland tussen maatschappelijke organisaties (ngo's) die juridische hulp nodig hebben en advocatenkantoren die gratis juridisch advies willen verlenen. In 2024 zijn veertien van Nederlands grootste advocatenkantoren bij Pro Bono Connect aangesloten. Naast het bemiddelen van verzoeken tussen ngo's en advocaten, zet Pro Bono Connect zich actief in voor de bevordering van pro bono werk als gereedschap voor maatschappelijke impact in Nederland. Het project heeft drie hoofddoelen:

- het versterken van de maatschappelijk middenveld;
- het inspireren van advocaten voor werk in het algemeen belang (pro bono publico), en;
- het vergroten van toegang tot het recht.

Personeel

Per januari 2023 is Veronika Pišorn aangesteld als interim Head Pro Bono Connect. In de eerste helft van het jaar werd het project ondersteund door Nina Hadeed. In de tweede helft van het jaar werd Gerjanne Leeuwis aangenomen als het tweede teamlid. Zij is nog steeds in dienst. Tussen september en december voerde stagiaire Anne Verberne een enquête uit onder ngo's over hun juridische hulpvragen, ervaring met pro bono diensten en diensten van Pro Bono Connect. Het team van Pro Bono Connect werkt op de Amsterdam Law Hub, een bruisende werkplek voor verschillende rechtswinkels en ngo's.

Werkzaamheden

Het koppelen van ngo's aan pro bono advocaten bleef ook in 2023 de kern. Verzoeken van initiatieven en organisaties uit het maatschappelijk middenveld worden in behandeling genomen als het verzoek of de verzoeker maatschappelijke impact en (de bescherming van) mensenrechten in brede zin nastreeft. De meerderheid van verzoeken valt onder het versterken van de organisaties op gebied van notarieel-, arbeids-, privacy-, en fiscaal recht. Een kleiner maar niet onbelangrijk aantal verzoeken houdt rechtstreeks verband met de kernmissie van de aanvragende organisatie: strategisch procederen, onderzoek of ander inhoudelijk advies.

Er zijn in totaal 140 verzoeken ingediend, waarvan er 70 verzoeken succesvol aan een van de deelnemende advocatenkantoren zijn gekoppeld. Van de binnengekomen verzoeken zijn er 42 niet bemiddeld. Deze verzoeken zijn voor het overgrote deel geweigerd met de reden dat ofwel het verzoek ofwel de verzoekende organisatie buiten de bemiddelingscriteria van Pro Bono Connect viel. Een aantal maatschappelijke organisaties reageerde niet meer na het indienen van het verzoek, een teken van ontoereikende capaciteit om een pro bono match goed te laten verlopen. Een klein aantal vonden elders bijstand. De overige verzoeken die Pro Bono Connect ontving kwamen van individuen (o.a. betreffende rechten van slachtoffers (zoals recht op hulp, recht op informatie, spreekrecht en vaak ook recht op een schadevergoeding), vluchtelingenrecht, woonrechten). Deze werden doorverwezen naar relevante rechtswinkels of organisaties.

Naast het bemiddelen van verzoeken, heeft Pro Bono Connect in 2023 ook diverse projecten en evenementen georganiseerd. Pro Bono Connect ontving werkbezoeken van jonge juristen van een Duitse rechtbank maar ook het globale juridische team van een grote mensenrechtenorganisatie. In juridische workshops voor ngo's deelden experts van deelnemende kantoren hun kennis via presentaties en Q&A sessies, waarbij ngo's met specifieke kennis of ervaring ook als sprekers uitgenodigd werden.

In juni werd er een juridische workshop (kennissessie) georganiseerd over "Startups & Stichtingen", samen met de rechtswinkel Startups & Stichtingen, We are Stewards (een organisatie voor de promotie en steun van het *steward ownership* model), en advocaten van deelnemende kantoren. In

dezelfde maand werd er een kennissessie georganiseerd samen met The Hague Humanity Hub over pro bono *Accessing free legal advice and services for non-profits*. Tijdens de [European Pro Bono Week](#) (november) werden er workshops gehouden over *Tax & Governance* en *Privacy*. De echte kracht van deze sessies was de uitwisseling tussen advocaten en ngo's onderling; van juridische kaders tot praktische ervaring. Het inspireert en versterkt.

Een andere vorm van uitwisseling is die binnen de Europese pro bono gemeenschap (andere *clearinghouses* en advocaten(kantoren) binnen Europa). Deze is voor Pro Bono Connect een onmisbare bron van kennis en een maatstaf voor eigen werk. In oktober heeft Pro Bono Connect een workshop verzorgd tijdens de PILNet Global Pro Bono Forum over de verhoudingen en samenwerking van verschillende stakeholders. *Clearinghouses* dienen het maatschappelijke middenveld en toegang tot het recht, met pro bono advocaten en hun kantoren als onmisbare partner. De sessie liet zien dat dit thema voor alle betrokkenen relevant is en belichtte de rol van een clearinghouse als betrouwbare tussenpersoon.

In november heeft Pro Bono Connect meegedaan aan de European Pro Bono Week. Dit is een Europa-breed evenement opgezet door [PILNet](#) en de [European Pro Bono Alliance](#), een samenwerkingsverband van *clearinghouses* waar Pro Bono Connect onderdeel van uitmaakt, en de [European Pro Bono Initiative](#), een samenwerkingsverband van kantoren. Deze week staat in het teken van het uitlichten en stimuleren van de pro bono cultuur. Pro Bono Connect organiseerde i) een ngo ronde tafel op The Hague Humanity Hub om input op te halen van de maatschappelijke sector, als bodem voor ons programma in 2024; ii) een technische uitwisseling tussen mensen die 'strategisch procederen' (o.a. PILP en Systemic Justice) en pro bono advocaten van verschillende kantoren over de samenwerking in strategische procedures; iii) een ronde tafel voor deelnemende kantoren. Vertegenwoordigers van Opora Foundation voor en door Oekraïense ontheemden in Nederland, en TRIUMPH Uganda (The Robust Initiative for Promoting Human Rights) voor de LHBTQ+ gemeenschap in Oeganda zorgden voor inzichten en inspiratie. Zij deelden hun ervaring als advocaten, mensenrechtenverdedigers en slachtoffers van mensenrechtenschendingen.

In 2023 heeft het onveranderd hoge aantal verzoeken vanuit de maatschappelijke sector en de bereidheid van pro bono advocaten om hun diensten gratis te bieden de noodzaak en nut van het Pro Bono Connect project opnieuw onderstreept. Dit werd verder bevestigd in overwegend positieve gesprekken met ngo's en advocaten tijdens de ngo-enquête, evaluatiegesprekken en ronde tafel met deelnemende kantoren. Hun overwegend positieve reacties en verschillende leermomenten door het jaar heen motiveren het Pro Bono Connect team en het NJCM om dit werk voort te zetten met nieuw momentum.

Deelnemende Kantoren

Het jaar begon met afscheid van voormalige medewerkers, een nieuw team, en eindigde met wisselingen in deelnemende kantoren. Simmons & Simmons, BarentsKrans, Houthoff en BakerMackenzie besloten om hun pro bono activiteiten een andere invulling te geven. Norton Rose Fulbright is aangesloten als nieuwe deelnemende kantoor.

Deelnemende kantoren in 2023:

AKD*, Baker McKenzie*, BarentsKrans, Bird & Bird, Clifford Chance*, CMS*, De Brauw Blackstone Westbroek*, DLA Piper*, Dentons, Houthoff*, HVG Law*, Linklaters*, Loyens & Loeff*, NautaDutilh*, Stibbe*, Van Benthem & Keulen.

*Founding Members van Pro Bono Connect

Evaluatie, Projectraad en Vorderingen

Veranderingen in de samenstelling van het projectteam en stakeholders leidde tot gesprekken op de achtergrond over verbeteringen voor een breed gedragen, duurzaam en effectief pro bono clearinghouse. De projectraad werd afgeschaft en vervangen door een bestuurslid van het NJCM als portefeuillehouder. Er werd een externe evaluatie uitgevoerd waaruit een aantal aanbevelingen voor het project binnen het NJCM ontstonden. Het NJCM-bestuur heeft er werk van gemaakt om ze te beoordelen en de meest bevorderende daarvan te implementeren. Dit gebeurde voornamelijk in de eerste helft van 2024 en deze vorderingen zullen daarom in het jaarverslag 2024 aan bod komen. Het project is sinds het begin telkens met ondersteuning van deelnemende kantoren verlengd met een nieuwe fase van drie jaar, waarbij 2024 is het laatste jaar van de huidige derde fase van het project.

Adviesraad

De samenstelling van de adviesraad met vertegenwoordigers van kantoren, ngo's, het NJCM en onafhankelijke experts veranderde ook. Er werd in begin 2024 nog afscheid genomen van de leden, en zijn er nieuwe leden benoemd. Leden vervullen hun functies op persoonlijke titel, en adviseren het Pro Bono Connect team over operationele en strategische zaken zoals bemiddelingscriteria, mandaat, bekendheid, alsmede bij complexe afwegingen in individuele zaken.

3.3 Voormalig NJCM-Project: PILP

In mei 2014 startte het NJCM met het PILP-NJCM-project om strategisch procederen voor mensenrechten in Nederland te verkennen. Dit initiatief bleek zeer succesvol, resulterend in tientallen geleide procedures, waaronder prominente zaken zoals SyRI en etnisch profileren door de Koninklijke Marechaussee.

Na nauw overleg tussen het NJCM-bestuur en de PILP-medewerkers is besloten om de PILP-activiteiten vanaf juli 2023 voort te zetten via een zelfstandige entiteit: [Stichting PILP](#), een advocatenkantoor zonder winstoogmerk. Het belangrijkste doel van deze transitie is om aan de eisen van de Advocatenwet te voldoen en de groeiende omvang en professionaliteit van PILP beter te weerspiegelen. Desondanks zal de essentie van het werk en de werkwijze van PILP onveranderd blijven. De nauwe band tussen NJCM en PILP is behouden, en NJCM blijft betrokken bij verschillende PILP-procedures (bijvoorbeeld de Zaak Recht op Water). Tevens draagt het NJCM een vertegenwoordiger voor bij de Raad van Toezicht van Stichting PILP.

We kijken uit naar verdere samenwerking met dit bijzondere advocatenbureau, hoewel we natuurlijk hopen dat hun diensten in de toekomst steeds minder nodig zullen zijn door verbeteringen in de mensenrechtensituatie in Nederland.

PILP en NJCM in 2023

In het eerste halfjaar van 2023 was PILP nog onderdeel van het NJCM. Zoals voorgaande jaren had PILP een eigen structuur, eigen financiers en een aparte financiële administratie. De medewerkers van PILP adviseerden over strategische rechtszaken en coördineerden en voerden deze uit in het publieke belang, waarbij de Vereniging NJCM soms als mede-eiser optrad. De zaken werden gevoerd door de advocaten in dienstbetrekking, vaak in samenwerking met andere advocaten die via Pro Bono Connect of andere connecties vrijwillig aan het dossier werkten. In 2023 stonden de zaak Etnisch Profileren en de zaak Recht op Water centraal.

Zaak Etnisch Profileren

In een baanbrekende uitspraak oordeelde het gerechtshof in februari dat de Koninklijke Marechaussee (KMar) bij grenscontroles een vorm van rassendiscriminatie toepast en verbodt deze

werkwijze. De zaak, aangespannen door twee burgers samen met Amnesty International, Controle Alt Delete, RADAR en NJCM, werd ondersteund door advocaten van PILP en Houthoff. Het hof bepaalde dat de KMar haar werkwijze per direct moet aanpassen, wat een belangrijke stap is in de strijd tegen etnisch profileren en discriminatie door overheidsinstanties. De uitspraak onderstreepte de ernstige gevolgen van etnisch profileren, zoals stigmatisering en gevoelens van uitsluiting, en erkent de gezamenlijke inspanningen van de coalitie in deze langdurige strijd.

Zaak Recht op Water

In 2023 is PILP ook druk bezig geweest met de zaak Recht op Water. Op 11 december 2023 vond het hoger beroep plaats tegen de Nederlandse Staat en drinkwaterbedrijven Dunea en PWN, betreffende waterafsluitingen bij gezinnen met kinderen. Defence for Children en het NJCM konden zich niet vinden in de eerdere overwegingen van de rechtbank om waterafsluitingen in Nederland toe te staan bij gezinnen die hun rekening niet kunnen betalen. Volgens de organisaties waren de wetgeving, het beleid en de praktijk in strijd met fundamentele kinder- en mensenrechten. De Kinderombudsman en de VN-rapporteur voor water en hygiëne hadden zich ook uitgesproken tegen waterafsluitingen. De rechtbank Den Haag had op 6 april 2022 uitspraak gedaan in deze zaak, waarna Defence for Children en het NJCM in hoger beroep gingen.

Gelinkt aan deze zaak heeft het PILP-NJCM namens en samen met Defence for Children Nederland en het NJCM ook een [amicus curiae brief](#) ingediend bij het Gerecht in Eerste Aanleg in Curaçao. In deze brief bespreken de organisaties de betekenis van het recht op water voor kinderen en benadrukken waarom zij niet afgesloten mogen worden van water.

Governance en Contact

In 2023 had Daun Hwang het contact met en overzicht op PILP in haar bestuursportefeuille. Jurist Tessa Assies was vanuit het bureau de contactpersoon.

4. Activiteiten

4.1 Brieven en Commentaren

Datum	Activiteit	Onderwerp
Januari	Amicus Curiae/opiniebrief	Op verzoek van het ASKV, heeft het NJCM een Amicus Curiae/opiniebrief opgesteld waarin wordt betoogd waarom geen legaal verblijf in Nederland een minderjarige verzoeker niet tegengeworpen mag worden bij de behandeling van dit verzoek.
Februari	Brief PILP	Het PILP-NJCM heeft namens en met Defence for Children Nederland en het NJCM een amicus curiae brief geschreven aan het Gerecht in Eerste Aanleg in Curaçao. In de brief gingen de organisaties in op wat het recht op water voor kinderen omvat en waarom zij niet van het water mogen worden afgesloten.
Juni	Brief Minister voor Rechtsbescherming	Het NJCM heeft een brief geschreven in reactie op de door de Minister voor Rechtsbescherming aangekondigde maatregelen ten aanzien van justitiële jeugdinstellingen (jji's) van 2 februari 2023. In de brief wordt de Minister opgeroepen per direct te stoppen met het "alternatieve dagprogramma" in jji's waardoor jongeren gekort kunnen worden in hun dagprogramma en vervolgens meer tijd op hun kamer verblijven.
Juli	Brief iao overheidsconsultatie	Het NJCM heeft door middel van een brief gereageerd op een voorstel om het volgende in de Grondwet op te nemen: "dat ieder recht heeft op respect voor zijn gezinsleven en ook het recht van een ieder om te weten wie zijn biologische ouders zijn.". In de brief worden onder andere de volgende vragen behandeld: Wat is de definitie van het gezin? En is het opnemen van een bepaling betreffende het gezin in de Grondwet noodzakelijk?
Juli	Brief aan Staatscommissie Rechtsstaat	Het NJCM heeft op verzoek van de Staatscommissie Rechtsstaat een brief opgesteld met haar belangrijkste overwegingen betreffende de Nederlandse rechtsstaat. In de brief wordt ingegaan op een zestal thema's.
September	Reactie op internetconsultatie	Het NJCM reageert op een wetsvoorstel met betrekking tot een wijziging van de Penitentiaire beginselenwet (Pbw) en maakt mensenrechtelijke bezwaren kenbaar ten aanzien van de voorgestelde wijziging van communicatiemogelijkheden van gedetineerden.
November	Reflectie belang menswaardig gezinsherenigingsbeleid	Het NJCM reflecteert op het belang van een menswaardig gezinsherenigingsbeleid voor zowel de aanvrager als de Nederlandse samenleving. In

		de reflectie wordt de juridische (on)mogelijkheden om gezinshereniging te beperken besproken en worden drie uitgangspunten waaraan een menswaardig gezinsherenigingsbeleid vanuit mensenrechtelijk perspectief moet voldoen uitgelegd.
--	--	--

4.2 Rapportages door werkgroepen

Datum	Rapportage	Onderwerp
Januari	Schaduwrapportage VN	Het NJCM heeft een schaduwrapport – waarin zorgen over de bevordering van economische, sociale en culturele rechten worden geuit – ingediend bij de VN.
Augustus	Schaduwrapportage VN-comité ESC rechten	Het NJCM werkgroep Verdragsrapportages heeft een rapportage met de belangrijkste overwegingen betreffende economische, sociale en culturele (mensen-)rechten in Nederland aan het VN-Comité Economische, Sociale en Culturele Rechten voorgelegd. Het NJCM heeft in haar rapportage de nadruk gelegd op verschillende mensenrechtenkwesties die in Nederland in het geding zijn.

4.3 Seminars

Het NJCM heeft, ondanks een aantal pogingen hiertoe, in 2023 geen seminars georganiseerd. Helaas hebben omstandigheden ertoe geleid dat deze seminars niet van de grond kwamen.

4.4 Legal Observers

In 2016 is het NJCM begonnen met het inzetten van *Legal Observers* (Juridische Waarnemers) tijdens demonstraties. *Legal Observers* zijn onpartijdige personen die de gang van zaken tijdens demonstraties observeren en documenteren. Hun rol is essentieel omdat zij bevindingen kunnen terugkoppelen aan de betrokken gemeenten en politie, wat kan leiden tot verbeteringen in beleid en optreden. Bovendien kunnen de verzamelde gegevens gebruikt worden in klachtenprocedures en rechtszaken.

In 2022 heeft het NJCM samen met het PILP-team een subsidieaanvraag ingediend om het project uit te breiden. De subsidieaanvraag werd niet toegekend, waardoor het NJCM het project tijdelijk moest stopzetten. Gelukkig heeft Amnesty Nederland de monitoring van demonstraties op zich genomen, wat aantoont dat de samenwerking binnen het maatschappelijk middenveld versterkt wordt.

In 2023 ontving het NJCM twee verzoeken met betrekking tot het project. Deze zijn doorgestuurd naar Amnesty. Hoewel het project momenteel op een laag pitje staat, blijft het NJCM de mogelijkheid om het in de toekomst weer op te pakken regelmatig evalueren. We hopen dat, wanneer er voldoende tijd en middelen beschikbaar zijn, we weer bij dit waardevolle project kunnen aansluiten.

4.5 Thoolen NJCM-Scriptieprijs

De Thoolen NJCM-scriptieprijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan de beste ingezonden Masterscriptie over mensenrechten in Nederland. Het is bedoeld om jonge juristen te stimuleren zich verder te ontwikkelen in/focussen op de mensenrechten en is vernoemd naar een van de oprichters en eerste secretaris van het NJCM, Hans Thoolen. De jury bestaat uit prominente mensenrechtendeskundigen die lid zijn van het NJCM. In 2023 konden studenten zich met hun scriptie aanmelden voor alweer de 10e editie. Wij hebben negen scripties ontvangen en de keuze was moeilijk: het waren allemaal bijzondere, mooie en inspirerende stukken. De jury heeft er een flinke taak aan gehad, maar heeft inmiddels een winnaar gekozen: [Tycho Scholten met zijn scriptie 'GROENER BIJ DE BUREN – Mensenrechten en machtscheiding in de klimaatrechtszaken van Nederland, Ierland en Duitsland'](#)! De prijs zal worden uitgereikt tijdens onze Lustrumviering in oktober 2024. Normaliter gebeurt dit tijdens de Algemene Ledenvergadering, maar het lustrum biedt een mooie gelegenheid hiervoor, vooral omdat het de 10e editie is en de prijs op 10/10 zal worden uitgereikt.

4.6 Andere activiteiten, onder meer

Datum	Activiteit	Informatie
<i>Februari</i>	Uitspraak zaak Etnisch Profileren	Op 14 februari 2023 heeft het gerechtshof een baanbrekende uitspraak gedaan in de zaak van twee burgers, Amnesty International, Controle Alt Delete, RADAR en NJCM tegen de staat over etnisch profileren door de Koninklijke Marechaussee (KMar). Advocaten van PILP en Houthoff stonden de coalitie bij in deze procedure. Het gerechtshof oordeelde dat de huidige werkwijze van de KMar een vorm van rassendiscriminatie was en verbood deze werkwijze. Het hof bepaalde dat de Koninklijke Marechaussee haar werkwijze per direct moest aanpassen, ongeacht of de Staat in cassatieberoep zou gaan tegen deze uitspraak.
<i>April</i>	Gemeenschappelijk Statement NJCM	Op 21 februari nam de Tweede Kamer een motie aan die de toegang tot de rechter voor maatschappelijke organisaties bemoeilijkte. Diverse organisaties uitten hun bezorgdheid bij minister Weerwind, die op 17 april het belang van deze toegang erkende en hun recht om maatschappelijke belangen te verdedigen bevestigde. In een gezamenlijk statement benadrukten 22 organisaties, waaronder het NJCM, het belang van behoud van deze rechten, vooral bij de wetsevaluatie in 2025. Ze waarschuwden voor de internationale trend van het beperken van maatschappelijke ruimte en riepen de Nederlandse regering en parlement op om deze te beschermen.
<i>Mei</i>	Aanwezig bij Bijeenkomst Nationaal Preventie Mechanisme	Het Nederlandse beleid verbiedt foltering en mensonterende behandeling voor mensen van wie de vrijheid is ontnomen. Dit wordt gewaarborgd door het Nationaal Preventie Mechanisme (NPM), opgericht na de ratificatie van het Optional

		<p>Protocol to the Convention Against Torture in 2010. Na kritiek is er een verkenning gestart om het NPM mogelijk onder te brengen bij het College voor de Rechten van de Mens. Het NJCM speelde een rol door advies te verstrekken en deel te nemen aan validatiesessies. De meeting in mei 2023 had tot doel het proces te bespreken en de bevindingen te valideren</p>
<i>Mei</i>	Aanwezig bij BMO exchange session MFA - Geneva	<p>Het NJCM was vertegenwoordigd bij de uitwisselingssessie met de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden in Genève, welke plaatsvond in Ministerie van Buitenlandse Zaken. Tijdens deze sessie werd er gereflecteerd op de uitkomsten van de vorige Mensenrechtenraad (HRC) sessie, de UPR-processen besproken, en vooruitgekeken naar de volgende HRC sessie en de Nederlandse prioriteiten. De bijeenkomst bood een waardevolle gelegenheid om strategieën en standpunten te delen.</p>
<i>September</i>	Aanwezig bij Heidag Commissie Meijers	<p>In september 2023 was de coördinator van het NJCM-bureau aanwezig bij de heidag van de Commissie, die een plenaire vergadering, een lunch en het Rule of Law event "From Rule of Law Backsliding to A Sustainable Rule of Law" ter ere van prof. Petra Bárd omvatte. De middag bestond uit vier plenaire sessies en werd afgesloten met een debat over de toekomst van de rechtsstaat. Kijk voor meer informatie over de Commissie Meijers bij 8.5 Commissie Meijers.</p>
<i>November</i>	Bijgedragen aan en (online) aanwezig bij BMO Verkiezingsdebat	<p>In november ging Nederland naar de stembus, maar de rol van Nederland in de wereld was helaas een onderbelicht thema in de campagne. Tijdens het verkiezingsdebat 'Nederland in de Wereld' op 9 november, georganiseerd door het Breed Mensenrechten Overleg (BMO) gingen politici hierover in debat. Het NJCM heeft als lid financieel en inhoudelijk bijgedragen aan dit debat.</p>
<i>November</i>	Aanwezig bij kennismaking met de nieuwe mensenrechtenambassadeur	<p>Tijdens de bijeenkomst van 7 november hield het Breed Mensenrechten Overleg (BMO) een overleg en kennismaking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken (MRA). In het eerste deel werd de samenwerking tussen MRA en BMO besproken, inclusief de ambities en criteria voor de reisagenda van MRA, en werd er stilgestaan bij de algemene trends van repressieve wetgeving wereldwijd en de ondersteuning van mensenrechtenverdedigers in ballingschap. In het tweede deel besprak het BMO met MRA en andere departementen de stand van zaken van de implementatie van de mensenrechtennota, concrete suggesties voor de</p>

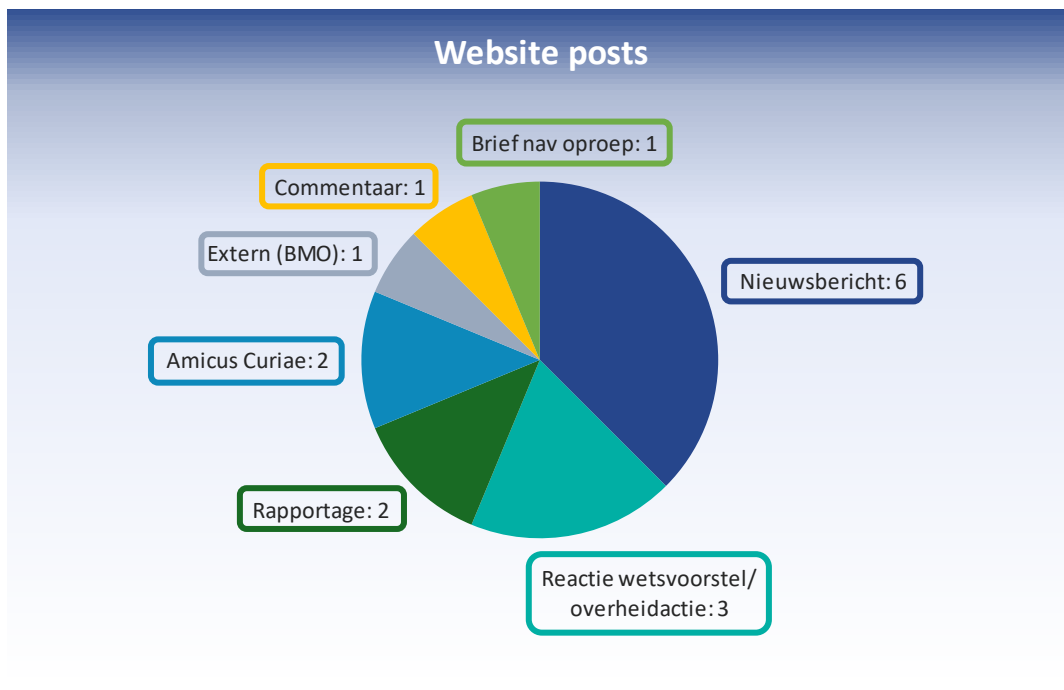

		uitbreiding van Nederland als veilige haven voor mensenrechtenverdedigers, de impact van bezuinigingen op mensenrechtenfondsen, de gevolgen van de energietransitie op lokale bevolkingen, en strategieën om democratie te bevorderen in fragiele staten.
<i>December</i>	Update in zaak Recht op Water	Op 11 december 2023 diende het hoger beroep tegen de Nederlandse Staat en drinkwaterbedrijven Dunea en PWN in de zaak over waterafsluitingen bij gezinnen met kinderen. Defence for Children en het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) konden zich niet vinden in de overwegingen van de rechtbank om in Nederland waterafsluitingen, in het algemeen, toe te blijven staan bij gezinnen die de rekening niet kunnen betalen. Volgens de organisaties waren zowel de wetgeving, het beleid als de praktijk in strijd met fundamentele kinderen mensenrechten. De uitspraak wordt begin 2024 verwacht.
<i>December</i>	Aanwezig bij Algemene Ledenvergadering Liberties	In december 2023 vond de Algemene Ledenvergadering van Liberties plaats in Berlijn, waarbij NJCM vertegenwoordigd was door hun coördinator. Tijdens de vergadering werden presentaties gegeven, strategieën besproken, en werd het voormalig NJCM-project PILP toegelaten tot de ledengroep van Liberties. Zie 8.4 Civil Liberties Union for Europe voor meer informatie.

4.7 Website, sociale media, nieuwsbrief

Website

In 2023 zijn er zestien posts op de website geplaatst. Het grootste deel hiervan zijn nieuwsberichten (o.a. over het zelfstandig worden van PILP, de uitspraak etnisch profileren en de zaak Recht op Water). De andere posts bevatten een publicatie van de brieven, reacties, reflecties en rapportages geschreven door de verschillende werkgroepen.

Nieuwsbrief

Er zijn in 2023 vier NJCM Nieuwsbrieven verstuurd. Op 31 december 2023 had deze nieuwsbrief 1.164 abonnees. In december 2022 waren dit er 1.211.

Sociale Media

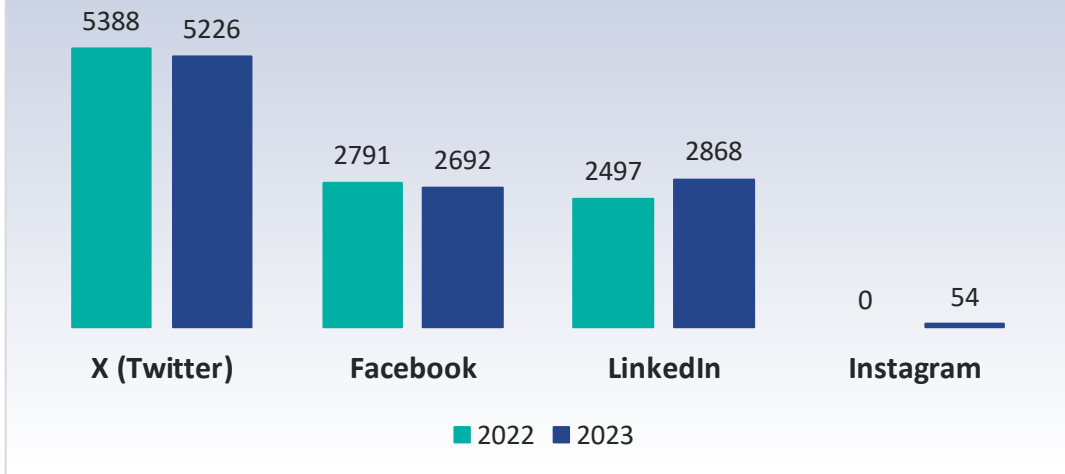
Op de accounts van het NJCM worden ontwikkelingen en aandachtspunten rondom mensenrechten gemonitord, gesignaleerd en gecommuniceerd. Daarnaast worden leden, volgers en andere geïnteresseerden op de hoogte gehouden over het werk van het NJCM en wordt er geregeld aandacht besteed aan het werk van partners. NJCM's accounts worden actief gevolgd door onder anderen: advocaten, rechters, burgers, overheidsjuristen, bedrijfsjuristen, rechtenstudenten, wetenschappers, wetgevingsjuristen, beleidsmakers, ministeries, overheidsorganen, vak- en belangenorganisaties, politieke partijen, politici, journalisten, media, vakbladen, en samenwerkende (inter)nationale mensenrechtenorganisaties.

Op 31 december 2023 waren er 5.226 volgers op X-account '@NJCM_nl' (voorheen: Twitter). Op dezelfde datum in het jaar daarvoor waren dat er 5.388. Dit laat een lichte daling zien. Ook het aantal Facebook volgers is wat naar beneden gegaan: van 2.791 eind 2022, naar 2.692 op 31 december 2023.

Ons netwerk op LinkedIn is echter uitgebreid in 2023. Het LinkedIn-'bedrijfsprofiel' eind 2022 door 2.497 personen gevolgd. Dit is inmiddels opgelopen naar 2.868 volgers.

Het NJCM zit sinds augustus 2023 ook op Instagram. Wij hebben hier inmiddels 54 volgers. In 2023 is er meerdere keren gepost op het account. Het is de bedoeling dat dit in 2024 verder wordt opgepakt, zodat ons bereik kan worden vergroot.

Sociale Media Volgers

5. Werkgroepen

Werkgroep Europees Recht

De werkgroep Europees Recht richt zich op Europees rechtelijke ontwikkelingen die de mensenrechten in Nederland raken en soms op onderwerpen die in andere Europese landen spelen. De werkgroep bestond in 2023 uit zeven leden.

In 2023 was de werkgroep actief betrokken [het Rule of Law report 2023](#) van de Europese Unie. Verdere onderwerpen waaraan de werkgroep op regelmatige basis aandacht aan besteed zijn de AI Act, de Child Sexual Abuse Regulation, de Media Freedom Act, Frontex en illegal pushbacks en het gebruik van gegevens over afkomst/ethniciteit in overheidscommunicatie bijvoorbeeld in criminaliteitsstatistieken. De huidige leden van de werkgroep hebben affiniteit met privacy, het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, gelijke behandeling, de vrije meningsuiting, de vrijheid van godsdienst, IT&AI en mensenrechten, de positie van het maatschappelijk middenveld en regels omtrent het voeren van strategische procedures. Aanvullende expertise van bijvoorbeeld sociale grondrechten of grondrechten van werknemers is zeer welkom in deze werkgroep.

Werkgroep Jeugdrecht

In 2023 zijn intensieve gesprekken geweest met het bestuur over de samenwerking met name bij de afronding van lobbybrieven. Er is gesproken over de toon en de inhoud van de brieven en de urgentie om bij lobbybrieven de voortgang te bewaken. Ook is gekeken naar de samenstelling van de werkgroep en is er een ledenlijst opgesteld die wordt bijgehouden. De leden hebben regels afgesproken over deelname aan de werkgroep. De werkgroep Jeugdrecht vraagt van de werkgroepleden een actieve deelname. Het gaat om het delen van kennis en om het agenderen van onderwerpen vanuit kinderrechtenperspectief met het doel de positie van kinderen in het recht en in beleid te verbeteren. In januari 2024 zijn er dertien leden. De werkgroep is in 2023 drie keer bij elkaar gekomen (online). Het streven is wel om jaarlijks één keer fysiek bij elkaar te komen. Werkgroep Jeugdrecht constateert in 2023 dat meer uitwisseling met andere werkgroepen nodig is, bijvoorbeeld rondom het wetsvoorstel bescherming van het gezin en op het onderwerp migratie. Het bestuur heeft stappen gezet om deze uitwisseling te faciliteren door bijvoorbeeld uitdrukkelijk contactpersonen aan te stellen. Het contact met deze nieuwe medewerker(s) loopt medio 2024 goed.

In 2021 is gestart aan de samenwerking met de *law clinic* van de Radboud Universiteit over de rechten van minderjarige vreemdelingen. De *law clinic* kreeg als onderwerp 'hoe het belang en de psychosociale rechten van minderjarigen die onder de Dublinverordening vallen, kunnen worden gewaarborgd en geëffectueerd'. In 2022 hebben de studenten gewerkt aan een rapport met deze vraagstelling als uitgangspunt. De uitkomsten zijn in februari 2023 gepresenteerd aan een aantal werkgroepleden en aan de gecommitteerde.

De werkgroep kende in 2023 drie subwerkgroepen: afstammingsrechten van interlandelijk geadopteerden, kinderen in armoede en kinderen in justitiële jeugdinrichtingen.

De subwerkgroep interlandelijke adoptie heeft in 2023 geen eigen lobby gevoerd voor de identiteitsrechten van geadopteerden, maar de brieven van de werkgroep uit eerdere jaren op dit onderwerp blijven een belangrijke basis voor de lobbyactiviteiten van belangenbehartigers. De secretaris van de werkgroep volgt dit onderwerp kritisch en heeft op persoonlijke titel gesprekken gevoerd met de minister voor Rechtsbescherming en Tweede Kamerleden over de

afstammingsrechten van interlandelijk geadopteerden met een pleidooi voor een individuele tegemoetkoming in de kosten bij het zoeken naar de identiteit en de afstamming.

Ook heeft de werkgroep in 2023 een brief geschreven over de schending van de rechten van kinderen in justitiële jeugdinrichtingen (JJI's) door het inkorten van het dagprogramma in de JJI's.

Voorts heeft de werkgroep bijgedragen aan het Rule of Law Report voor de consultatie door de Europese Commissie waaraan het bestuur van NJCM heeft meegewerkt. De bijdrage van de werkgroep was gericht op het verbeteren van de rechtspositie van minderjarigen die met vrijheidsbeperkende maatregelen te maken krijgen in de (open en gesloten) residentiele jeugdzorg.

Tenslotte is eind 2023 door de werkgroep gewerkt aan een tweetal lobbybrieven gericht aan de informateur en de formerende partijen om de positie van kinderen die onder andere met armoede te maken hebben te verbeteren. Ook is een brief geschreven over de rechten van alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Deze brieven zijn begin 2024 verspreid en online geplaatst.

Werkgroep Mensenrechten en Bedrijfsleven

In 2023 was de werkgroep Mensenrechten en Bedrijfsleven van het NJCM helaas grotendeels inactief. Dit is een situatie die we betreuren, gezien het belangrijke en interessante onderwerp waar de werkgroep zich op richt. Het was voorheen een zeer actieve werkgroep die meerdere belangrijke onderwerpen heeft aangepakt. We zijn momenteel aan het nadenken over de volgende stappen die we moeten nemen om de werkgroep nieuw leven in te blazen. Een van de eerste aandachtspunten is het vinden van een nieuwe voorzitter die de leiding kan nemen en het momentum kan herstellen. Samen kunnen we vervolgens reflecteren op de structuur en het onderwerp van de werkgroep om ervoor te zorgen dat deze nog steeds relevant en effectief is in het nastreven van onze doelen op het gebied van mensenrechten en bedrijfsleven. We zijn vastbesloten om deze uitdaging aan te gaan en de werkgroep weer actief te maken, zodat we ons kunnen blijven inzetten voor dit belangrijke maatschappelijke vraagstuk.

Tara Scally was in 2023 de voorzitter van deze werkgroep. Zij is in het vierde kwartaal teruggetreden en wij danken haar hartelijk voor haar inzet.

Werkgroep Staats- en Bestuursrecht

In 2023 heeft de werkgroep Staats- en Bestuursrecht zich onder andere beziggehouden met een brief aan de Staatscommissie Rechtsstaat, een internetconsultatie over het wetsvoorstel om het gezin bescherming te bieden in de Grondwet, en het Rule of Law rapport van de Europese Commissie.

Het NJCM heeft op verzoek van de Staatscommissie Rechtsstaat een brief opgesteld met haar belangrijkste overwegingen betreffende de Nederlandse rechtsstaat. De werkgroep Staats- en Bestuursrecht van het NJCM heeft dit verzoek in behandeling genomen en vervolgens een brief voorgelegd aan de Staatscommissie. In de brief wordt ingegaan op de volgende thema's: 1) het grote belang dat burgers toegang hebben tot een effectief rechtssysteem, 2) de noodzaak dat maatschappelijke organisaties toegang hebben tot dit rechtssysteem, aangezien deze organisaties een belangrijke rol spelen bij het waarborgen van mensenrechten in Nederland, 3) de rol van representatie en participatie in de democratische rechtstaat, 4) de voor- maar ook nadelen van digitalisering, 5) de trias politica, en 6) het vertrouwen in de rechtsstaat.

Daarnaast heeft de werkgroep gereageerd op de internetconsultatie van het wetsvoorstel om het gezin bescherming te bieden in de Grondwet. De werkgroep Staats- en Bestuursrecht van het NJCM heeft door middel van een brief gereageerd op dit voorstel. Onder andere komen de volgende vragen naar voren: Wat is de definitie van het gezin? En is het opnemen van een bepaling betreffende het gezin in de Grondwet noodzakelijk? Deze en andere vragen worden geopperd in onderstaande brief.

Ook heeft de werkgroep bijgedragen aan de input voor het Rule of Law rapport van de Europese Commissie. Het rapport beschrijft de belangrijkste ontwikkelingen in verband met de rechtsstaat in alle lidstaten op de gebieden rechtsstelsel, corruptiebestrijding, mediapluriformiteit en controlemechanismen.

Werkgroep Strafrecht

In 2023 heeft de werkgroep Strafrecht weer aandacht besteed aan nieuwe wetten en wetsvoorstellen op het gebied van het strafrecht. Voorbeelden hiervan zijn het wetsvoorstel aanpak georganiseerde criminaliteit tijdens berechting en detentie, het wetsvoorstel strafbaarstelling handelingen gericht op het veranderen of onderdrukken van de seksuele gerichtheid, genderidentiteit en genderexpressie en het wetsvoorstel gegevensverwerking persoonsgerichte aanpak radicalisering en terroristische activiteiten. Ook hebben wij ons beziggehouden met ontwikkelingen op het gebied van etnisch profileren, plaatsing van transgender gedetineerden en de beperking van het demonstratierecht.

Op internationaal gebied heeft de werkgroep zich beziggehouden met onder andere het MH17-proces en de sancties tegen Rusland.

De werkgroep Strafrecht vergadert een keer in de twee maanden en had het afgelopen jaar ongeveer tien actieve leden. De leden zijn grotendeels werkzaam in het strafrecht als docent, advocaat of juridisch medewerker bij de rechtspraak en het Openbaar Ministerie. Geïnteresseerden zijn altijd welkom om bij een vergadering aan te schuiven.

Werkgroep Verdragsrapportages

De werkgroep Verdragsrapportages blikt terug op een rustig jaar. De samenstelling van de werkgroep is niet veel veranderd, behalve dat het een lid minder heeft. Dat heeft wel geleid tot de noodzaak om meerdere nieuwe leden te werven. Hoewel dat voornemen in 2023 nog niet is uitgevoerd, staat dat wel voor het komende jaar op de planning. De werkgroep was daarom in het algemeen minder druk, maar niettemin heeft het enkele mooie resultaten geboekt.

Voor de werkgroep begon het jaar 2023 in volle vaart met het schrijven van de schaduwrapportage naar aanleiding van het door de Nederlandse overheid ingediende rapport voor de review van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR). De werkgroep haalde de initiële korte deadline van 9 januari 2023, maar wegens miscommunicatie tussen het Comité en de betrokken maatschappelijke organisaties, werd deze deadline verplaatst naar 9 augustus 2023. De werkgroep heeft daarom het rapport kunnen aanvullen met meer relevante onderwerpen en heeft het ingediend met medeondertekening van elf organisaties. Aan het mondelinge statement naar aanleiding van dat rapport in Genève heeft het NJCM deze keer niet meegedaan. Daarnaast heeft de werkgroep in december een korte bijdrage geschreven voor de NJCM-inbreng voor de Rule of Law consultatie van de Europese Commissie, wat ook is opgenomen in het rapport van Liberties.

Werkgroep Vreemdelingenrecht

De werkgroep Vreemdelingenrecht behandelde verschillende onderwerpen en werkte mee aan de lopende rapportages. In die rapportages heeft de werkgroep aandacht gevraagd voor onder andere de tekortschietende kwaliteit van de asielopvang en de met mensenrechten strijdige plannen van de regering om gezinshereniging te beperken. Ook heeft de werkgroep input geleverd voor de evaluatie van de Adviesraad Migratie. Een groot deel van het jaar stond in het teken van het intern functioneren van de werkgroep. De werkgroep heeft besloten de vergaderfrequentie te verhogen naar éénmaal per maand, op een vast tijdstip. De vergaderingen vinden meestal digitaal plaats, maar een aantal keer per jaar ook fysiek. Voor die vergaderingen worden met regelmaat externe sprekers uitgenodigd, ter inspiratie of om te onderzoeken of samenwerking mogelijk en zinvol is. Voorbeelden hiervan zijn gesprekken met de commissie Strategisch Procederen van Vluchtelingenwerk en de organisatie MiGreat. Daarnaast is overeengekomen om in 2024 weer gezamenlijk een seminar te organiseren en structureel de wetgevingskalender te monitoren, zodat kan worden bijgedragen aan de internetconsultaties. Ten slotte heeft de werkgroep eind 2023 een reflectie geschreven op het belang van een menswaardig gezinsherenigingsbeleid, waarin is gewezen op de mensenrechtelijke bezwaren om gezinshereniging in te perken.

6. Stichting NJCM-Boekerij

De Stichting

De Stichting NJCM-Boekerij geeft het Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten (NTM/NJCM-Bulletin, hierna NTM) uit en brengt de winnende scriptie van de tweejaarlijkse Thoolen NJCM-Scriptieprijs uit in boekvorm. Daarnaast geeft de Stichting NJCM-Boekerij zo nu en dan lustrum- of congresbundels uit, samengesteld door de werkgroepen of leden van het NJCM (met toestemming van het bestuur van de Stichting). In 2023 heeft de Stichting geen bundels gepubliceerd.

Het NTM

NTM-Jaargang 48 (2023) had een omvang van 420 pagina's. Het tijdschrift is een kwartaalblad dat onder andere wordt verspreid onder NJCM-leden en abonnees, zoals ministeries, advocatenkantoren, universitaire bibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek. Leden hebben met een eigen inlog op njcm.nl ook digitaal toegang tot het NTM. Dit betreft voorsnog alle nummers sinds 2001. Papieren exemplaren worden naar NJCM leden die hiervoor hebben gekozen gestuurd en zijn bovendien los verkrijgbaar via het secretariaat. Verder was het NTM tot en met 2023 digitaal beschikbaar via de Navigator van Wolters Kluwer en Legal Intelligence.

Open Access

Eén van de belangrijkste ontwikkelingen van 2023 was de aanloop naar de overstap op Open Access (OA). Dit wordt gerealiseerd per eerste editie van 2024. De gang naar OA maakt het tijdschrift gemakkelijk digitaal toegankelijk voor een breder publiek, zonder betaalmuur. Hoewel degenen die het tijdschrift op papier lezen weinig verschil zullen merken in de vertrouwde opmaak en vormgeving, opent de digitale beschikbaarheid de deuren voor nieuwe lezers. Achter de schermen heeft de redactie van het NTM de afgelopen jaren intensief gewerkt aan deze overstap, waarbij gesprekken zijn gevoerd met verschillende uitgevers, waaronder de oude uitgever Kluwer en de nieuwe uitgever Radboud University Press (RUP). De OA exemplaren van het tijdschrift zullen ook raadpleegbaar blijven via Legal Intelligence.

De keuze voor OA is voor de redactie van een mensenrechtelijk tijdschrift van groot belang, niet alleen vanwege de principes van open wetenschap en toegang tot kennis, maar ook vanwege de voordelen voor de auteurs. Door de artikelen breder toegankelijk te maken, wordt de impact van het werk van de auteurs vergroot en kan het tijdschrift bijdragen aan actuele maatschappelijke en politieke discussies. RUP is een uitgever die zich inzet voor betaalbare OA.

Vergoedingen

Van de aan de Boekerij verschuldigde vergoedingen voor het overnemen van artikelen uit het NTM wordt door het NJCM de helft overgemaakt aan het VN-Fonds voor slachtoffers van foltering te Genève. Voor 2023 is er geen bedrag binnengekomen om over te maken aan het VN-Fonds.

Abonnees van de Stichting Boekerij

Naast de leden die via het NJCM een abonnement hebben op het NTM, heeft de Stichting Boekerij ook een aantal eigen, 'directe' abonnees. Dit zijn veelal rechtspersonen die het NTM willen ontvangen, maar geen lid zijn van de vereniging NJCM. De Stichting Boekerij had in 2023 70 betalende abonnees.

Bestuur

In 2023 werd het stokje van voorzitter overgenomen door Olivia den Hollander, tevens nieuw bestuurslid bij het NJCM. Zij verving Miëlle Bulterman, die al in 2022 was gestopt. Wij danken Miëlle hartelijk voor haar inzet de afgelopen 23 jaar.

De bestuursleden van de Stichting Boekerij waren in 2023:

- mr. drs. I.O. (Olivia) den Hollander (voorzitter, vanaf mei)
- drs. V. (Vincent) Grandia (penningmeester)
- mr. dr. N.R. (Nelleke) Koffeman (secretaris)
- mr. dr. Q.A.M. (Quirine) Eijkman (algemeen bestuurslid)
- Prof. dr. J. (Jasper) Krommendijk (algemeen bestuurslid)

7. Stichting Vrienden NJCM

De Stichting Vrienden van het NJCM heeft in 2023 € 10.100,- ontvangen van donateurs (2022: € 8.150,-), waaronder een anonieme gift van € 7.500,-. De stichting maakte de jaarlijkse bijdrage van € 900,- over aan de Vereniging NJCM.

Het aantal donateurs is in 2023 gestegen naar 30 (2022: 28). Het bestuur is de donateurs zeer erkentelijk voor de ruimhartige financiële bijdrage die de activiteiten van het NJCM helpen realiseren.

Ook het komende bestuursjaar hoopt het Stichtingsbestuur dat leden en niet-leden bereid zullen zijn om gelden te doneren om de activiteiten van de Vereniging en Stichting te ondersteunen.

Het bestuur brengt in dit verband graag de fiscale mogelijkheid van een periodieke gift onder de aandacht. Deze periodieke gift loopt minimaal vijf jaar en is volledig, zonder drempel, aftrekbaar voor de inkomstenbelasting. Mochten er donateurs zijn die interesse hebben in een periodieke gift dan kunnen zij contact opnemen met het secretariaat van het NJCM of de penningmeester van de Stichting Vrienden.

Bestuursleden in 2023 waren:

- mr. O.P.G. (Otto) Vos (voorzitter),
- mr. Th.J. (Dick) Blommestijn RA (penningmeester),
- mr. drs. S. (Simon) Minks (bestuurslid) en
- dhr. D.Tj. (Douwe) Sikkema (secretaris).

8. Samenwerking met Derden

8.1 Breed Mensenrechten Overleg

Het [Breed Mensenrechten Overleg \(BMO\)](#) werd opgericht in 1979 in reactie op de eerste regeringsnota over mensenrechten. Verschillende mensenrechtenorganisaties, waaronder het NJCM, besloten destijds om de ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten in het buitenlands beleid van Nederland te monitoren en te evalueren. Sindsdien is het overleg uitgegroeid tot een belangrijke gesprekspartner van de minister en ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. In recente jaren is de dialoog met (ambtenaren van) het Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking ook steeds prominenter geworden. De focus van het BMO is de laatste jaren verschoven naar het voorkomen en tegengaan van de afnemende ruimte voor maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers.

Activiteiten BMO

Het BMO vergadert eens in de zes weken (behalve tijdens het zomerreces), en is actief betrokken bij diverse belangrijke activiteiten en bijeenkomsten die een directe invloed hebben op het mensenrechtenbeleid in Nederland en daarbuiten. Meetings zoals het ambtelijk overleg en ontmoetingen met de mensenrechtenambassadeur bieden het BMO een platform om rechtstreeks met beleidsmakers te communiceren en standpunten over mensenrechtenkwesties uit te wisselen.

In 2023 was het NJCM aanwezig bij vier algemene BMO-meetings. Daarnaast zijn we aangeschoven bij de BMO strategiemiddag in september 2023, waarbij de gezamenlijke belangenbehartiging met betrekking tot de beleidsnota inzake mensenrechten en de strategiebepaling voor belangrijke momenten in het parlementaire jaar (begrotingen, debat over mensenrechtenbeleid, enz.) zijn besproken. Ook andere activiteitenideeën voor de rest van het jaar (zoals vastgelegd in de BMO-strategie) inclusief BMO-NL zijn doorgenomen. We waren aanwezig bij een meeting met de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Verenigde Naties, de Wereldhandelsorganisatie en andere organisaties in Genève, waarbij reflecties op de resultaten van de vorige zitting van de Mensenrechtenraad en UPR-processen werden besproken en vooruit werd gekeken naar de volgende zitting van de Mensenrechtenraad en Nederlandse prioriteiten. Ook was het NJCM aanwezig bij de kennismaking met de nieuwe Mensenrechtenambassadeur (inclusief voorbereidende gesprekken hierover).

Het BMO heeft in november 2023 een verkiezingsdebat georganiseerd. Onder leiding van Sophie Derkzen van Bureau Buitenland zijn Christine Teunissen (PvdD) Marieke Koekoek (Volt) Ruben Brekelmans (VVD), Derk Boswijk (CDA), Alexander Hammelburg (D66), Joris Thijssen (GL/PvdA) en Marco Schouten (NSC) in debat gegaan over mensenrechten, geopolitiek, eerlijke handel, klimaat, natuur en energie. Daarbij stond de vraag welke rol Nederland volgens hen in de wereld zou moeten spelen centraal. Het NJCM heeft een financiële bijdrage geleverd aan de organisatie van dit debat en heeft daarnaast geparticipeerd in de online campagne om aandacht voor het debat te genereren.

Een hoogtepunt is de tweejaarlijkse uitreiking van de Ambassade Prijs, waarbij ambassades worden erkend voor hun buitengewone inzet op het gebied van mensenrechten. Deze ceremonie geeft het BMO de gelegenheid om prestaties op dit vlak te belonen en te vieren. De prijs werd in 2022 voor het eerst uitgereikt. De tweede editie zal in 2024 worden georganiseerd, en de voorbereidingen hiervoor waren in 2023 al in volle gang.

Leden en Waarnemers

Het BMO sloot 2023 af met 22 leden: ActionAid; Aidsfonds; Amnesty International; Arisa; COC Nederland; Cordaid; Defence for Children-ECPAT; Free Press Unlimited; Hivos; Impunity Watch;

International Campaign for Tibet; IUCN NL; Justice and Peace; Lawyers for Lawyers; Mondiaal FNV; Nederlands Helsinki Comité; Netherlands Institute for Multiparty Democracy; Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten; Oxfam Novib; Peace Brigades International Nederland; PAX; RNW Media. Mondiaal FNV en RNW Media zijn twee nieuwe leden ten opzichte van 2022.

Zeven organisaties hebben een waarnemersstatus. Zij nemen aan de BMO-activiteiten deel, maar ondertekenen geen documenten van het BMO, in tegenstelling tot de leden. De huidige waarnemers zijn: Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV); College voor de Rechten van de Mens; ECNL; Human Rights Watch; Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM); Partos; WO=MEN, Dutch Gender Platform.

BMO-NL

In 2021 bundelden enkele leden van het BMO zich in een sub-werkgroep genaamd BMO-NL, gericht op nationale onderwerpen die verband houden met buitenlands beleid. Het doel is om de samenhang tussen nationaal en internationaal beleid te onderzoeken en de lobby voor mensenrechten te versterken. Net als het reguliere BMO richt BMO-NL zich op de ruimte voor het maatschappelijk middenveld. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van het NJCM, Nederlands Helsinki Comité, Defence for Children, Justice and Peace, European Center for Not-for-Profit Law en Amnesty International Nederland (als waarnemer). In 2023 is er begonnen met de heropstart van de BMO-NL werkgroep. In april werd hier een eerste overleg over georganiseerd, met een vervolg in mei en meerdere mailwisselingen over de rest van het jaar. De belangrijkste onderwerpen die hierbij besproken werden, zijn de Wet Transparantie Maatschappelijke Organisaties (WTMO) en de Motie Stoffer. Deze lijn zal worden doorgetrokken in 2024. Het NJCM heeft het voorzitterschap van de werkgroep op zich genomen.

8.2 Platform Mensenrechteneducatie

Via het Platform Mensenrechteneducatie (PMRE) heeft het NJCM in 2023 bijgedragen aan de consultaties voor de herziening van het nieuwe kerndoel 'burgerschap' in het onderwijs. Dit ging via een advieskring die voor dit kerndoel in leven was geroepen. Er is meegelezen op verschillende versies van de documenten en input geleverd.

Daarnaast heeft het NJCM-bureau een tekst geschreven waarin uiteen werd gezet in hoeverre het PMRE het eens is met de conclusie dat de Nederlandse overheid de aanbevelingen van de Universal Periodic Review (UPR) zijn overgenomen en/of vervuld. De overheid had aangegeven dat de aanbeveling over kinder- en mensenrechteneducatie, inclusief kinderrechten, is overgenomen en vervuld. Dit zou een belangrijk succes zijn en een erkenning van langdurige lobbyinspanningen. Echter, vanuit PMRE zijn er twijfels over de conclusie van de overheid. In de tekst werd er gesteld dat hoewel er stappen zijn genomen, er nog meer nodig is om echt te voldoen aan de UPR-aanbeveling. Er is behoefte aan een stevigere verankering van kinderrechteneducatie in de wetgeving, met concrete maatregelen om de toegang tot en kwaliteit van dit onderwijs te waarborgen.

8.3 Samenwerking bij Rapportages

Rule of Law Rapport

Het NJCM heeft in samenwerking met Free Press Unlimited, het Nederlands Helsinki Comité en Transparency International een gezamenlijke bijdrage geleverd aan de consultatie voor het Rule of Law-rapport van de Europese Commissie. Deze samenwerking benadrukt het belang van een gezamenlijke inzet voor het waarborgen van de rechtsstaat en het bevorderen van de democratische principes binnen de Europese Unie. De bijdrage richtte zich op het identificeren van uitdagingen en

het aandragen van aanbevelingen om de *rule of law* te versterken en de bescherming van fundamentele vrijheden te waarborgen. De gezamenlijke expertise van deze organisaties heeft bijgedragen aan een breed perspectief en een diepgaande analyse van de huidige situatie met betrekking tot de *rule of law* binnen de EU-lidstaten.

Het NJCM heeft een veelomvattende bijdrage geleverd aan het Rule of Law-rapport van de Europese Commissie, waarbij verschillende werkgroepen hebben samengewerkt aan een gedegen analyse van de stand van zaken binnen de Europese Unie. Werkgroepen zoals Europees Recht, Staats- en Bestuursrecht, Strafrecht en Jeugdrecht hebben hun expertise ingezet om verschillende aspecten van het rechtssysteem te belichten en aanbevelingen te doen voor verbeteringen.

De focus lag voornamelijk op het onderdeel '*Justice System*', waarbij de werkgroepen hebben bijgedragen aan de analyse van zaken als *judicial independence* en *quality of justice*. Dit omvat onder andere de onafhankelijkheid van rechters en de kwaliteit van de rechtspraak, waarbij aanbevelingen zijn gedaan om deze aspecten verder te versterken. Daarnaast hebben de werkgroepen zich gericht op het aspect van '*checks and balances*', waarbij de nadruk lag op het proces voor het voorbereiden en aannemen van wetten, alsmede de toegankelijkheid en rechterlijke toetsing van bestuurlijke beslissingen. Hierbij zijn knelpunten geïdentificeerd en suggesties gedaan om de balans tussen de verschillende machten te verbeteren.

Ook is het probleem van vrijheidsbeperkende maatregelen, zowel in algemene zin als specifiek binnen de open en gesloten jeugdzorg uitgelicht binnen onze bijdrage. Hierbij is aandacht besteed aan maatregelen die de vrijheid van individuen beperken, zoals vrijheidsbeneming, en zijn aanbevelingen gedaan om de rechten van betrokkenen te waarborgen en de toepassing van dergelijke maatregelen te verbeteren.

Transparency International heeft bijgedragen aan het Rule of Law-rapport door te focussen op het anti-corruptie *framework* in Nederland. Free Press Unlimited heeft zich gericht op de omstandigheden en vrijheden van de media, terwijl het Nederlands Helsinki Comité zich toeleegde op het onderdeel '*Civic Space*'.

8.4 Civil Liberties Union For Europe (Liberties)

Het NJCM was een van de *founding members* van het European Liberties Platform (ELP), dat in 2014 tot stand kwam en waar de [Civil Liberties Union for Europe](#) uit is ontstaan (eind 2016). De kerndoelstelling van Liberties is om burgerlijke vrijheden in de Europese Unie te bevorderen voor iedereen.

In 2023 werd de Algemene Ledenvergadering (ALV) van Liberties georganiseerd in Berlijn, deze vond plaats in december. Het NJCM was hierbij vertegenwoordigd door de coördinator NJCM-bureau. De ledenvergaderingen van Liberties zijn interessant en nuttig voor het NJCM, omdat zij daar Europese zusterorganisaties ontmoet en strategie en ideeën uitwisselt. Tijdens de eerste dag van de ALV werden er presentaties gegeven over het werk dat Liberties doet en de hulp die het kan bieden aan de leden. Ook werd op deze dag het voormalig NJCM-project PILP toegestemd tot de ledengroep van Liberties. De tweede dag stond in het teken van strategie. Liberties is bezig met het opzetten van een drie-jarig strategieplan, en heeft daarbij om input van alle leden gevraagd. Dit is in zowel groepssessies als *breakoutsessies* besproken.

Het NJCM werkt daarnaast, via de werkgroepen en het bureau, met Liberties samen bij de jaarlijkse Rule of Law rapportages van de Europese Commissie. Ook dit jaar is hier weer op samengewerkt, zowel aan het begin als aan het einde van het jaar.

8.5 Commissie Meijers

Het NJCM is één van de oprichters van de [Commissie Meijers](#). Prof. mr. Hemme Battjes is commissielid namens het NJCM. De Commissie Meijers is een onafhankelijke denktank van rechtswetenschappers op het gebied van Europees migratie- en strafrecht. De nadruk ligt op mensenrechten, non-discriminatie en centrale waarden van de rechtsstaat. De commissie brengt, gevraagd en ongevraagd, commentaren en adviezen uit. Deze betreffen Europese voorstellen aan het Nederlandse parlement, het Europees Parlement, de nationale parlementen van andere lidstaten, de leden van de Nederlandse regering en aan beleidsmakers van de Europese instellingen. De commissie en het NJCM wisselen met enige regelmaat informatie (over activiteiten) uit.

In september 2023 was de coördinator van het NJCM-bureau aanwezig bij de heidag van de Commissie. Het programma voor de heidag omvatte een verkorte plenaire vergadering met een inhoudelijke discussie over interne en externe samenwerking. Dit werd gevolgd door een lunch en het bijwonen van het Rule of Law event *From Rule of Law Backsliding to A Sustainable Rule of Law*, ter ere van de oratie van prof. Petra Bárd. De middag bestond uit vier plenaire sessies over verschillende onderwerpen, waaronder democratie, populisme, de rol van rechtbanken en hedendaagse problemen in handhaving van de rechtsstaat. Het programma werd afgesloten met een plenair debat over de toekomst van de rechtsstaat.

In oktober 2023 heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen de coördinator van het NJCM-bureau, de secretaris en voorzitter van de commissie. Hierin is gesproken over de band tussen de twee organisaties, de mogelijkheid tot meer samenwerking en de donorrelatie.

9. Vooruitblik op 2024

Voor het NJCM was 2023 een bewogen en af en toe wat hectisch, maar ook bijzonder en actief jaar. De nieuwe bestuurs- en personeelsleden kijken uit naar 2024, wat ongetwijfeld een bijzonder jaar gaat worden voor het NJCM.

Eén van de hoogtepunten van 2024 zal de viering van ons 50-jarig lustrum zijn. Dit jubileum zal een gelegenheid zijn om onze prestaties te vieren en onze dankbaarheid te tonen aan degenen die hebben bijgedragen aan de missie van het NJCM gedurende de afgelopen vijf decennia. Tijdens het jubileum zullen we niet alleen terugblikken op onze successen, maar ook stilstaan bij de uitdagingen waar we in de toekomst voor staan en hoe we ons kunnen blijven inzetten voor de bescherming en bevordering van de mensenrechten.

Daarnaast verwachten we in maart de uitspraak in de zaak over het recht op water, waarin het NJCM een actieve rol heeft gespeeld. Deze zaak onderstreept het belang van toegang voor kinderen tot essentiële hulpbronnen zoals water en benadrukt het voortdurende streven naar sociale rechtvaardigheid en gelijkheid voor iedereen. De uitspraak zal niet alleen van invloed zijn op de betrokken partijen, maar ook op de bredere discussie over mensenrechten en milieubescherming.

Ook in 2024 zullen we ons blijven inzetten voor diverse mensenrechtenkwesties die spelen in Nederland en daarbuiten. Door middel van onze werkgroepen, publicaties en evenementen blijven we actief bijdragen aan het bevorderen van mensenrechtenbewustzijn en het aanspreken van beleidsmakers en de samenleving als geheel. We hopen meerdere seminars te organiseren waarmee we willen informeren en motiveren. Daarnaast blijven we aangesloten bij onze partner-platformen om gezamenlijk voor een sterk maatschappelijk middenveld te zorgen.

Kortom, 2024 belooft een jaar te worden van reflectie, viering en actie voor het NJCM. We kijken ernaar uit om samen met onze leden en partners verder te bouwen aan een rechtvaardige en inclusieve samenleving waarin de mensenrechten van iedereen worden gerespecteerd en beschermd.

10. Financiële Verantwoording

10.1 Voorwoord van de penningmeester

Introductie

Dit is het financiële jaarverslag van de rechtspersoonlijkheid bezittende vereniging Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (de “Vereniging NJCM”) over het jaar 2023. De bedoeling van dit jaarverslag is de leden, donateurs, subsidiegevers, fondsen, sponsors en andere belangstellenden van de Vereniging NJCM te informeren over de financiële gang van zaken in het afgelopen jaar. Dit financiële jaarverslag wordt mondeling toegelicht tijdens de algemene ledenvergadering (“ALV”) van de Vereniging NJCM op 20 juni 2024.

Inhoudelijk jaarverslag

Het financiële jaarverslag van de Vereniging NJCM laat zich het beste lezen in samenhang met een overzicht van de activiteiten die in het betreffende jaar zijn gerealiseerd. Het inhoudelijk jaarverslag van de Vereniging NJCM over 2023 wordt daarom gecombineerd met het financiële jaarverslag over 2023. Het inhoudelijk jaarverslag wordt bovendien gepubliceerd in het Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten (“NTM”) en op www.njcm.nl. In het inhoudelijk jaarverslag wordt volledigheidshalve ook gerapporteerd over activiteiten van de Stichting NJCM-Boekerij en de Stichting Vrienden van het NJCM.

Samenstelling en controle

Evenals voorgaande jaren is het financiële jaarverslag van de Vereniging NJCM samengesteld met behulp van een extern administratiekantoor: Hendriks Belastingadviseurs B.V. te Rijswijk. Dat kantoor heeft ook administratieve assistentie verleend, waaronder diensten op het gebied van de belastingaangifte en de salarisadministratie. De externe administrateur heeft een samenstellingsverklaring afgegeven.

Het financiële jaarverslag van de vereniging over 2023 is verder beoordeeld door een kascommissie die elk jaar specifiek daarvoor wordt aangezocht onder de leden. In het verslag van kascommissie staat het volgende: Bij de door de kascommissie verrichtte werkzaamheden zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen dat het financieel jaarverslag 2023 van de Vereniging NJCM geen getrouw beeld geeft van de omvang en de samenstelling van het vermogen en het resultaat. De kascommissie stelt de leden dan ook voor om de voorliggende jaarrekening van de Vereniging NJCM over het jaar 2023 goed te keuren en decharge te verlenen aan het bestuur. Daarnaast adviseert de kascommissie, gezien de financiële situatie van de vereniging, ook om serieus in overweging te nemen om de stap te zetten naar NJCM als een volledige vrijwilligersorganisatie, zonder betaald personeel.

Beleid

Het beleid van het bestuur van de Vereniging NJCM is erop gericht dat deze rechtspersoon jaarlijks een neutraal resultaat heeft. Een eventueel positief resultaat wordt toegevoegd aan de algemene reserve, dat tot doel heeft om de continuïteit van de Vereniging NJCM te waarborgen.

Resultaat

De Vereniging NJCM heeft het jaar 2023 voor wat betreft haar normale exploitatie met een positief resultaat afgesloten (€ 2.059). De volledige winst- en verliesrekening vindt u op pagina 34.

Het bestuur stelt voor het positieve resultaat ten laste te laten komen van de algemene reserve.

Projecten: Pro Bono Connect en PILP

De inkomsten en uitgaven met betrekking tot twee langetermijnprojecten, Pro Bono Connect (“PBC”) en het Public Interest Litigation Project (“PILP”), worden net als de voorgaande jaren in overleg met de externe administrateur apart van de Vereniging NJCM geadministreerd. Deze projecten worden zelfstandig gefinancierd door diverse externe partijen, die een eigen financiële verantwoording eisen. Alle lasten voor elk project worden rechtstreeks geboekt ten laste van het specifiek voor dat project verkregen fonds. Onder andere voor de ondersteuning vanuit de Vereniging NJCM wordt een jaarlijkse bijdrage uit projecten in rekening gebracht bij het PILP en Pro Bono Connect. De administratief medewerker van de Vereniging NJCM wordt bovendien voor een aantal uren per week betaald uit het PILP-budget.

Per juli 2023 is PILP uitgetreden uit de vereniging en zelfstandig verdergegaan als advocatenkantoor. Dit betekent dat de activa en passiva van PILP niet langer op de balans van de vereniging zichtbaar zijn. Er staat per eind 2023 nog een kleine post open die in 2024 wordt vereffend.

PBC had in 2023 een bescheiden tekort dat wordt gefinancierd door de geormerkte reserves van PBC.

Vooruitblik

Het positieve resultaat in 2023 neemt de zorg die de penningmeester – en met hem het bestuur – heeft over de financiële situatie van de vereniging niet weg. De komende jaren lijken de kosten van de vereniging structureel hoger te liggen dan de baten. Het bestuur ziet weinig mogelijkheden om de kosten structureel te verlagen zonder dat de werkzaamheden daaronder te lijden hebben.

De komende periode gaat het bestuur zich inspannen om extra inkomsten te genereren. Dit begint met het bepalen van een langetermijnstrategie, noodzakelijk om bij externe fondsen aan te kunnen kloppen. Ook stelt het bestuur voor een plus-lidmaatschap te introduceren voor leden die het NTM graag fysiek blijven ontvangen.

Voor 2024 verwacht het bestuur een negatief resultaat van 15.000 euro. Dit wordt met name veroorzaakt door de kosten van het lustrum dit jaar. Ook valt de bijdrage vanuit PILP weg in verband met de verzelfstandiging. Daarnaast gaat het NTM dit jaar Open Access. Hierdoor zou het aantal abonnees van het NTM kunnen teruglopen, maar het kan ook leiden tot lagere kosten. Of de bijdrage vanuit de Vereniging verder daalt valt nog niet met zekerheid te zeggen.

Namens het bestuur van de Vereniging NJCM,

Vincent Grandia
Penningmeester Vereniging NJCM

Amsterdam, mei 2024

10.2 Algemeen

Organisatiegegevens

De Vereniging NJCM heeft krachtens artikel 3 van de Statuten als doelstellingen het ontwikkelen, versterken en beschermen van de fundamentele rechten en vrijheden van de mens op nationaal en internationaal niveau en in het bijzonder, onverminderd genoemde doelstellingen, het bevorderen en handhaven van de volgende beginselen:

- de verplichting van de overheid de fundamentele rechten en vrijheden te erkennen en in haar handelen en nalaten te eerbiedigen;
- de mogelijkheid van beroep op de fundamentele rechten en vrijheden tegen particulieren;
- de onafhankelijkheid van de leden van de magistratuur en de advocatuur in hun beroepsuitoefening;
- het recht van eenieder op een eerlijk proces.

Bestuur

In de verslagperiode was het bestuur als volgt samengesteld:

Monique Steijns	- voorzitter
Daun Hwang	- vicevoorzitter
Vincent Grandia	- penningmeester
Olivia den Hollander	- algemeen bestuurslid
Sabine Park	- algemeen bestuurslid
Kavita Hira	- algemeen bestuurslid

Verwerking resultaat

De Vereniging NJCM heeft het jaar 2023 voor wat betreft haar normale exploitatie met een positief resultaat afgesloten (€ 2.059).

Het bestuur stelt voor het positieve resultaat ten gunste te laten komen van de algemene reserve.

10.3 Jaarrekening 2023

Balans per 31 december 2023

VERENIGING NEDERLANDS JURISTEN COMITÉ VOOR DE MENSENRECHTEN, LEIDEN

BALANS PER

	31 december 2023		31 december 2022	
	€	€	€	€
ACTIVA				
FINANCIËLE VASTE ACTIVA				
Inventaris		2.829		3.905
VLOTTENDE ACTIVA				
Vorderingen				
Debiteuren	7.489		15.890	
Nog te ontvangen posten	3.767		-	
		11.256		15.890
Liquide middelen				
Bankrekeningen		185.814		490.820
		<u>199.899</u>		<u>510.615</u>

	31 december 2023		31 december 2022	
	€	€	€	€
PASSIVA				
EIGEN VERMOGEN				
Algemene reserve	92.132		115.142	
Resultaat	2.059		(23.010)	
		94.191		92.132
VOORZIENING				
Fonds proceskosten PILP	-		58.990	
Voorziening transitievergoedingen PILP	-		27.585	
		-		86.575
KORTLOPENDE SCHULDEN				
Crediteuren	9.028		5.268	
Te betalen omzetbelasting	643		-	
Te betalen loonheffing	2.125		14.570	
Te betalen vakantiegeld	3.883		10.189	
Projecten PILP	3.837		220.969	
Project PBC	70.152		72.872	
Stichting NJCM-Boekerij	4.040		8.040	
Vooruit ontvangen bedragen	12.000		-	
		105.708		331.908
		<u>199.899</u>		<u>510.615</u>

Winst- en verliesrekening over 2023 (en 2022)

VERENIGING NEDERLANDS JURISTEN COMITÉ VOOR DE MENSENRECHTEN, LEIDEN

WINST- EN VERLIESREKENING OVER

		2023	2022
	€	€	€
Baten			
Subsidies	38.000		34.087
Inkomsten projecten PILP	256.302		368.434
Inkomsten project PBC	104.350		122.150
Contributies	58.975		54.806
PO-punten	-		1.625
Donaties	3.948		5.330
Bijdrage uit projecten voor NJCM	18.000		18.000
Civil Liberties Union for Europe	-		1.000
Incidentele inkomsten	-		6.000
Rente opbrengsten	568		-
		480.143	611.432
Lasten			
Salarissen NJCM	83.599		101.225
Salariskosten PILP	164.666		225.528
Overige projectkosten projecten PILP	91.636		142.906
Salariskosten PBC	69.049		70.200
Overige projectkosten PBC	35.301		51.950
Reiskosten	1.048		1.483
Kantoorkosten	507		1.647
Bijdrage NTM-kosten	16.000		19.137
Administratie- en advieskosten	5.614		5.735
Vergaderkosten	988		1.075
Promotiekosten/bijeenkomsten	2.968		6.890
Huisvestingskosten	2.000		2.667
Algemene kosten	3.375		2.655
Bankkosten	687		698
Afschrijving	646		646
		478.084	634.442
Resultaat		<u>2.059</u>	<u>(23.010)</u>

Toelichting op de balans per 31 december

VERENIGING NEDERLANDS JURISTEN COMITÉ VOOR DE MENSENRECHTEN, LEIDEN

Algemeen: grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat

De activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij in de toelichting anders vermeld. Baten en lasten worden opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen, tenzij in de toelichting anders vermeld.

Inventaris

De medewerkers gebruikten in het verleden voornamelijk hun eigen laptops bij thuiswerk of op reis. Met het veelvuldige gebruik daarvan tijdens de pandemie ontstond er vraag naar aanschaf van werklaptops. Er zijn er vijf aangeschaft, waarvan twee voor medewerkers van Pro Bono Connect. Deze twee worden afgeschreven door Pro Bono Connect.

	2023	2022
	<u>€</u>	<u>€</u>
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorderingen		
<u>Debiteuren</u>		
Nog te ontvangen lidmaatschapsgelden	7.489	7.250
Universiteit Amsterdam inzake onderwijsgelden	-	8.640
Totaal	<u>7.489</u>	<u>15.890</u>
<u>Nog te ontvangen posten</u>		
Ziekteverzuimverzekering 2023	<u>3.767</u>	<u>-</u>
Liquide middelen		
<u>Bankrekeningen</u>		
ING Bank, NL09 INGB 0003 5409 40	115.475	112.100
ING Bank, NL53 INGB 0007 1496 15	70.339	72.005
ING Bank, NL36 INGB 0006 9577 64	-	306.715
Totaal	<u>185.814</u>	<u>490.820</u>

	2023	2022
	<u>€</u>	<u>€</u>
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN		
Algemene reserves		
Stand per 1 januari	92.132	115.142
Resultaat	2.059	(23.010)
Stand per 31 december	<u>94.191</u>	<u>92.132</u>

De algemene reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de Vereniging NJCM te waarborgen. Hiertoe wordt een zodanige reserve aangehouden dat de Vereniging NJCM bij het onverhoopt wegvallen van substantiële inkomensbronnen nog minimaal één jaar financieel kan blijven functioneren. De daartoe benodigde reserve wordt jaarlijks beoordeeld op basis van de kosten van de werkorganisatie (exclusief Projecten). Met de huidige reserve kan de werkorganisatie krap één jaar voort.

KORTLOPENDE SCHULDEN

Te betalen loonheffing

Betreft de loonheffing voor de maand december.

Te betalen vakantiegeld

Betreft het totaalbedrag van de vakantieaanspraken - bestaande uit de opgebouwde rechten over de maanden juni tot en met december - van de medewerkers (inclusief de medewerkers van de Projecten) ultimo 2023 € 3.883 (2022: € 10.189).

Reservering kosten projecten PILP

Onderstaan overzicht toont de bedragen die gereserveerd waren voor de diverse projecten van PILP. PILP is in 2023 zelfstandig verder gegaan en heeft deze voorzieningen meegenomen. Het restant van 3.837 euro wordt in 2024 vereffend.

	2023	2022
	€	€
Project OSF	-	54.561
Project Adessium	-	-
Project EU (te vorderen)	-	-
Project SDM (te vorderen)	-	(1.744)
Project Porticus	-	85.581
Project DFF	-	28.553
Project Bertha	-	12.650
Project Luminare (te vorderen)	-	(20.744)
Overige voorzieningen PILP	3.837	62.112
Totaal	<u>3.837</u>	<u>220.969</u>

Reservering kosten Pro Bono Connect ad € 70.152

Dit betreft een reservering voor de bedragen die in 2019 tot en met 2023 nog niet zijn uitgegeven, maar in 2024 kunnen worden uitgegeven.

Ontvangen gelden 2023	104.350
Besteedde bedragen	107.070
Gereserveerd over 2023	(2.720)
Nog gereserveerde bedragen over 2019 tot en met 2022	72.872
Totale reservering	<u>70.152</u>

Stichting NJCM Boekerij

Te betalen	<u>4.040</u>	<u>8.040</u>
------------	--------------	--------------

Toelichting op de winst- en verliesrekening over 2023

VERENIGING NEDERLANDS JURISTEN COMITÉ VOOR DE MENSENRECHTEN, LEIDEN

	2023	2022
	_____	_____
	€	€
<i>Subsidies</i>		
Ministerie van Justitie en Veiligheid	26.000	23.087
Ministerie van Binnenlandse Zaken	12.000	11.000
	_____	_____
	<u>38.000</u>	<u>34.087</u>

De Vereniging NJCM heeft in het boekjaar 2023 van het Ministerie van Justitie & Veiligheid en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties subsidie ontvangen met het oog op de dekking van de exploitatiekosten ter grootte van € 38.000.

Contributies

De in dit boekjaar ontvangen contributies van leden zijn gesteld op € 58.975 (2022: € 54.806).

Het aantal leden is ultimo 2023 gedaald tot 986 (ultimo 2022: 1.005). Het ledenverloop is hieronder weergegeven. In vergelijking met voorgaande jaren is het aantal opzeggingen vergelijkbaar, maar is het aantal nieuwe leden minder groot.

Ledenverloop

Aantal leden per 1 januari 2023	1.005
Bij: nieuwe leden	67
Af: opgezegd	81
Af: wanbetaling	5
	_____
Aantal leden per 31 december 2023	986

PO-punten

Advocaten die opleidingspunten wensen te ontvangen voor het bijwonen van seminars zijn cursusgeld verschuldigd. In 2023 zijn er geen seminars georganiseerd, waardoor er ook geen inkomsten waren.

Donaties

De Vereniging NJCM ontving in 2023 € 3.948 aan donaties, onder meer van particulieren en van de Stichting Vrienden van het NJCM. Het bestuur en de medewerkers zijn de donateurs zeer erkentelijk voor deze steun en hun vertrouwen.

Druk- en verzendkosten NTM

Het NTM wordt uitgegeven door de Stichting NJCM-Boekerij. De Vereniging NJCM heeft de Stichting NJCM-Boekerij in het boekjaar 2023 €16.000 betaald voor het drukken en verspreiden van het NTM. Omdat een deel van de lezers het NTM liever digitaal leest, is de fysieke oplage afgenomen en zijn de bijbehorende kosten ook gedaald.

Administratie- en advieskosten

Deze kosten bestaan vooral uit de kosten voor het extern administratiekantoor en licentiekosten voor de administratiesoftware.

Personeelskosten

Betreft de salarissen, pensioenlasten en aanspraken vakantiegeld.

	2023	2022
	€	€
Salarissen	257.956	364.035
Sociale lasten	21.584	17.297
Pensioenpremies	14.807	22.203
Ziekengelduitkeringen	(9.310)	(18.889)
Verzekeringen en Arbo	3.974	5.086
Diverse personeelskosten	28.303	7.221
	<u>317.314</u>	<u>396.953</u>
Bovenstaand zijn de totale personeelskosten, te verdelen in:		
NJCM	83.599	101.225
PILP	164.666	225.528
Pro Bono Connect	69.049	70.200
	<u>317.314</u>	<u>396.953</u>

De post 'Diverse personeelskosten' is in 2023 gestegen, omdat er tijdelijk een extern personeelslid is ingehuurd ter vervanging van de vertrokken uitvoerend directeur.

Begroting en realisatie 2023 en begroting 2024

	Realisatie	Begroting	Begroting	
	2023	2023	2023	2024
	€	€	€	
Baten				
Subsidies	38.000	38.000	38.000	38.000
Contributies	58.975	58.000	58.000	57.000
PO-punten (seminars)	-	2.000	2.000	1.000
Donaties	3.948	5.000	5.000	4.000
Bijdrage uit projecten voor NJCM	18.000	18.000	18.000	4.000
Renteopbrengsten	568	-	-	1.000
Bijdrages Lustrum	-	-	-	7.500
Subtotaal Vereniging	119.491	121.000	121.000	112.500
Inkomsten projecten PILP	256.302	408.623	-	-
Inkomsten projecten PBC	104.350	119.500	-	97.500
Totaal	480.143	649.123	649.123	210.000
Lasten				
Salarissen NJCM	83.599	79.300	79.300	79.000
Reiskosten	1.048	2.000	2.000	2.000
Kantoorkosten	507	1.750	1.750	500
Bijdrage NTM-kosten	16.000	20.000	20.000	15.000
Administratiekosten	5.614	6.000	6.000	6.000
Vergaderkosten	988	1.500	1.500	1.000
Promotiekosten/bijeenkomsten	2.968	4.000	4.000	4.000
Huisvestingskosten	2.000	3.000	3.000	3.000
Bankkosten	687	800	800	700
Afschrijving apparatuur	646	650	650	650
Algemene kosten	3.375	2.000	2.000	2.000
Lustrum	-	-	-	10.000
Onvoorzien (± 3%)	-	-	-	3.650
Subtotaal Vereniging	117.432	121.000	121.000	127.500
Projectkosten projecten PILP	256.302	408.623	-	-
Projectkosten PBC	104.350	119.500	-	97.500
Totaal	478.084	649.123	649.123	225.000
Saldo baten minus lasten	<u>2.059</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>-15.000</u>

Toelichting op de begroting

Algemeen

Voor 2024 verwacht de vereniging een negatief resultaat. Dit wordt met name veroorzaakt door het wegvallen van de bijdrage van PILP en de kosten van het 50-jarige jubileum van de vereniging.

De Stichting Vrienden van NJCM heeft 1.500 euro toegezegd als tegemoetkoming in de kosten van het jubileum. Daarnaast worden bijdrages verwacht van sponsors en deelnemers. Naar verwachting liggen de kosten van het jubileum hoger dan de inkomsten. Het bestuur vindt het passend om een deel van de deze feestelijke aangelegenheid te financieren vanuit de reserves.

Baten

De subsidies van de ministeries zijn in 2024 gelijk aan vorig jaar. De verwachte contributies liggen iets lager door het gedaalde aantal leden. De post 'bijdrage uit projecten voor NJCM' er geen bijdrage voor overhead meer wordt ontvangen van het voormalige project PILP.

In de begroting is beperkt rekening gehouden met inkomsten uit seminars. Advocaten kunnen tegen betaling seminars bijwonen in het kader van de permanente opleiding en daarbij zogenaamde PO-punten halen. Het streven is om elk jaar per werkgroep een seminar te organiseren, maar dit is niet iets wat het bestuur af kan of wil dwingen. Deze inkomstenbron is daarom onzeker.

De inkomsten voor het project PBC zijn gedaald omdat een aantal kantoren heeft besloten hun pro bono-activiteiten op een nadere manier vorm te geven. De uitgaven van PBC zijn hierop aangepast.

Lasten

De grootste kostenpost naast personeelskosten is de bijdrage aan het Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten (NTM). Medio 2022 is de fysieke oplage van het NTM naar beneden bijgesteld, na een rondgang onder de leden met de vraag hoe zijn hun tijdschrift wilden ontvangen, digitaal dan wel een papieren versie. Dit heeft een forse besparing opgeleverd in 2023, die we ook in 2024 verwachten. Omdat het NTM in 2024 open access gaat, zou de fysieke oplage verder kunnen dalen.

In augustus gaat de administratief medewerker met pensioen. Omdat er enige overlap met haar opvolger zal zijn, zal er ook enkele maanden sprake zijn van extra salariskosten. In vergelijking met de salariskosten van 2023 liggen ze in 2024 naar verwachting lager, omdat er in 2023 tijdelijk een extern personeelslid is ingehuurd.

Het NJCM-kantoor is binnen de Universiteit Leiden gevestigd. Er wordt verwacht dat de aan de Universiteit Leiden jaarlijks te betalen vergoeding niet zal toenemen. Sinds 2015 is er ook een vestiging in Amsterdam. De kosten daarvan komen geheel voor rekening van het project Pro Bono Connect.